

سرشناسه:	ابراهیمی، مهدی، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور:	تفسیر موضوعی قرآن کریم (ویژه رشته‌های علوم پزشکی) / مهدی ابراهیمی؛ تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری:	۲۴۰ ص.
شابک:	978 - 964 - 531 - 342 - 3
فروست:	مجموعه آشنایی با منابع اسلامی؛ ۱۹
وضعیت فهرست‌نویسی:	کتاب
موضوع:	تفاسیر شیعه - قرن ۱۴
شابسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف
شابسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۰ ت ۷ / الف ۹۸ / BP
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۱۷۹
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۲۳۶۸۴۹۲

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه نظرات خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفن واحد ارزیابی علمی: ۷۷۴۹۹۱۹ - ۲۵۱ نمابر: ۷۷۴۷۲۴۰ - ۲۵۱

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

تفسیر موضوعی قرآن کریم

ویژه رشته‌های علوم پزشکی

حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر مهدی ابراهیمی

دانشیار دانشگاه علوم پزشکی مشهد

مجموعه آشنایی با منابع اسلامی

۱۹

تفسیر موضوعی قرآن کریم
ویژه دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی

نویسنده: دکتر مهدی ابراهیمی

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

ناشر: دفتر نشر معارف

ویراستار: عباس رجبی

بازبین‌نهایی: سید سعید روحانی

صفحه‌آرا: صالح زارع

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۰ / ۵۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۴۰۰ تومان

شابک: ۳ - ۳۴۲ - ۵۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز بخش:

۱. خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۵، تلفن و نمابر ۷۷۴۴۶۱۶؛

۲. خیابان شهدا، روبه‌روی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن ۷۷۳۵۴۵۱، نمابر ۷۷۴۲۷۵۷؛

تهران: خیابان انقلاب اسلامی، چهارراه کالج، جنب بانک ملت، شماره ۷۱۵، تلفن ۸۸۹۱۱۲۱۲، نمابر ۸۸۸۰۹۳۸۶؛

بخش پکت: تهران، خیابان حافظ، نرسیده به چهارراه کالج، نبش کوچه بامشاد، پلاک ۵۲۵، تلفن ۵ - ۸۸۸۹۴۰۳۰۳

سخن آغازین

قرآن کریم سند زنده دین مبین اسلام و معجزه جاودان آخرین فرستاده الهی، حضرت محمد ﷺ است. این کتاب آسمانی مطابق اعلان خویش زمان و مکان عصر نزول را در نور دیده و گستره‌ای به وسعت همه عصرها و سرزمین‌ها یافته و از همین رو فاصله زمانی و بعد مکانی، ذره‌ای از طراوت و حلاوت آن نکاسته است. تابش نور قرآن تا زمانی که خورشید از حرکت باز ایستد و ستارگان درهم کوبیده شوند، بلکه پس از آن نیز ادامه دارد.

مجموعه راهنمایی‌های اعتقادی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و ... قرآن، نظام جامعی را برای هدایت فردی و اجتماعی انسان، فرارویش نهاده است؛ قرآن مائده‌ای الهی است که گسترده شده تا همه انسان‌ها از نعمت‌های بی‌کران آن بهره‌مند شوند و هر کس به میزان همنشینی و تناول از این هدیه آسمانی، به قله‌های سعادت دنیوی و اخروی رهنمون شود. مطابق فرمایش امام علی (ع)، همنشین قرآن همواره با دو توفیق فرین است: «زیادت در هدایت» و «نقصان در گمراهی». (نهج البلاغه، خطبه ۱۷۵)

درس «تفسیر موضوعی قرآن کریم» براساس مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی ازجمله دروس معارف اسلامی است که به ارزش دو واحد درسی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور ارائه می‌گردد. دانشگاه معارف اسلامی پس از انتشار چند کتاب درسی برای این درس، بر آن شد تا متناسب با رشته تحصیلی و تخصصی دانشجویان به تألیف و تدوین کتاب‌های درسی مربوطه بپردازد. اثر حاضر نخستین کتابی است که با این رویکرد

برای درس «تفسیر موضوعی قرآن کریم» به رشته تحریر در آمده است.

کتاب پیش‌رو که به قلم حجت الاسلام و المسلمین دکتر مهدی ابراهیمی دانشیار و مدیر گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی مشهد نگاشته شده، مرهون تسلط علمی و تجارب ارزشمندی است که نویسنده محترم طی سالیان تدریس تفسیر قرآن برای دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی، آن را اندوخته است.

بخش سوم کتاب که به موضوعاتی متناسب با رشته‌های علوم پزشکی نظیر: بهداشت عمومی، بهداشت روانی، سلامت، تغذیه و مانند آن اختصاص یافته است در ابتدا، به‌عنوان بخش پایانی کتاب در نظر گرفته شده بود اما به‌دلیل اهمیت آن، بر بخش چهارم سبقت گرفته است تا دچار حذف‌های پایان‌ترمی نگردد.

گروه آشنایی با منابع اسلامی معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی ضمن تقدیر و تشکر از نویسنده محترم از زحمات و تلاش‌های علمی اساتید و کارشناسان ارجمند حجج اسلام: دکتر علی نصیری و محمود متوسل و آقایان: دکتر مهرداد ویس‌کرمی، محمدحسن ظریفیان و علیرضا کمالی که متن را با دقت مطالعه نموده و نظرات ارزشمند خود را به این گروه ارائه نمودند، نهایت سپاس و تشکر را ابراز می‌دارد.

در پایان از صاحب‌نظران، استادان ارجمند و دانشجویان گرامی تقاضا می‌شود نظرها و پیشنهادهای خود را به‌منظور رفع کاستی‌ها و دستیابی به متون درسی مطلوب‌تر به این معاونت ارائه فرمایند.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

گروه آشنایی با منابع اسلامی

فهرست مطالب

پیشگفتار

(۱۸ - ۱۳)

نکاتی چند ۱۶

بخش اول: نگاهی به پاره‌ای از مباحث علوم قرآنی

(۵۸ - ۱۹)

مقدمه	۲۱
فصل اول: قرآن به عنوان کتاب آسمانی	۲۳
الف) جایگاه قرآن به عنوان متن دینی	۲۳
ب) چگونگی نزول قرآن	۲۴
یک. نزول قرآن	۲۵
دو. لیلة القدر	۲۸
سه. نزول ملائکه و روح	۲۹
ج) لحن و زبان قرآن	۳۰
د) واژه قرآن	۳۲
ه) ویژگی‌های ظاهری قرآن	۳۳
یک. جمع‌آوری سوره‌های قرآن	۳۳
دو. سوره‌های مکی و مدنی	۳۴
سه. ساختار آیه	۳۵
فصل دوم: شناخت مفاهیم، واژه‌ها و عبارات قرآن	۳۷
الف) ترجمه قرآن	۳۷
ب) تفسیر قرآن	۳۹

۳۹	یک. ضرورت تفسیر قرآن
۴۳	دو. روش‌ها و گرایش‌های تفسیری
۴۵	۱. روش تفسیر ماثور
۴۹	۲. روش تفسیر اجتهادی
۵۲	(ج) تأویل قرآن
۵۴	ملاک تأویل
۵۴	یک. قول معصوم
۵۵	دو. مطابقت معنای تأویلی با لفظ و ترکیب آیه
۵۷	خلاصه مطالب
۵۸	پرسش‌ها

بخش دوم: گزیده‌ای از مفاهیم معنوی و اعتقادی قرآن

(۵۹ - ۱۱۸)

۶۱	مقدمه
۶۳	فصل اول: خدا در قرآن
۶۳	الف) معرفی خدا در آیه نور
۶۴	یک. چپستی نور
۶۶	دو. تطبیق واژه نور به خداوند
۶۷	سه. آثار معرفتی «نور بودن» خداوند
۶۹	ب) مراتب توحید در قرآن
۶۹	یک. توحید ذاتی
۷۰	دو. توحید صفاتی
۷۱	سه. توحید افعالی
۷۳	(ج) نگاهی گذرا به تفسیر سوره توحید
۷۴	یک. یگانگی خدا
۷۵	دو. خداوند، پناهگاه همه موجودات
۷۵	سه. خداوند، موجودی بی‌مانند
۷۷	فصل دوم: عبادت
۷۸	الف) عبادت در قرآن
۸۲	ب) ابعاد عرفانی عبادت
۸۳	(ج) عبادت و جامعه
۸۴	یک. تجلی وحدت در عبادت
۸۴	دو. عبادت و جامعه

۸۵.....	سه. عبادت و انضباط اجتماعی.....
۸۵.....	چهار. عبادت و رعایت بهداشت.....
۸۷.....	فصل سوم: اصول معنویت با الهام از تفسیر سوره حمد.....
۸۷.....	الف) اسامی سوره حمد.....
۸۸.....	ب) ساختار کلی سوره حمد.....
۸۸.....	ج) تفسیر آیات سوره حمد.....
۸۸.....	یک. گستره وسوسه‌های شیطانی (رمز استیغاده در قرآن).....
۸۹.....	دو. ملاک ارزش یافتن کارها.....
۹۲.....	سه. ستایش خداوند.....
۹۴.....	چهار. رحمت‌یابدار الهی.....
۹۵.....	پنج. قیامت تجلی حقیقت دنیا.....
۹۶.....	شش. تکیه‌گاه معنوی انسان.....
۹۹.....	هفت. هدایت الهی.....
۱۰۰.....	هشت. رهیافت هدایت.....
۱۰۳.....	فصل چهارم: دعا یا گفتگو با خدا.....
۱۰۳.....	الف) دعا در قرآن.....
۱۰۹.....	ب) مراتب دعا.....
۱۱۰.....	یک. دعای تاجرانه.....
۱۱۱.....	دو. دعا در مرتبه تجلی افعالی خداوند.....
۱۱۳.....	سه. دعا در مرتبه تجلی صفاتی.....
۱۱۵.....	چهار. دعا در مرحله تجلی ذاتی.....
۱۱۶.....	خلاصه مطالب.....
۱۱۸.....	پرسش‌ها.....

بخش سوم: درآمدی بر مفاهیم دانش بشری در قرآن

(۱۹۸-۱۱۹)

۱۲۱.....	مقدمه.....
۱۲۱.....	دیدگاه اول.....
۱۲۳.....	دیدگاه دوم.....
۱۲۳.....	دیدگاه سوم.....
۱۲۷.....	فصل اول: خلقت انسان.....
۱۲۷.....	الف) شکل‌گیری خلقت انسان.....
۱۲۷.....	مرحله اول: عناصر اولیه حیات انسانی.....

- مرحله دوم: خلقت از نطفه..... ۱۳۰
- مرحله سوم: تبدیل نطفه به علقه..... ۱۳۳
- مرحله چهارم: رشد اجزای اولیه جنین..... ۱۳۴
- مرحله پنجم: رشد حرکتی و تکمیلی جنین..... ۱۳۵
- مرحله ششم: دمیدن روح الهی..... ۱۳۸
- ب) تولد و رشد انسان..... ۱۳۹
- فصل دوم: اصول تغذیه در قرآن..... ۱۴۳
- الف) توجه به امور معنوی در تغذیه..... ۱۴۳
- یک. رزقیت خداوند..... ۱۴۳
- دو. شکرگزاری به درگاه خداوند..... ۱۴۵
- سه. حلال بودن تغذیه..... ۱۴۵
- ب) توجه به ظاهر غذا..... ۱۴۶
- یک. رعایت بهداشت و پاکیزگی غذا..... ۱۴۷
- دو. توجه به میزان مصرف مواد غذایی..... ۱۴۸
- سه. زمان تغذیه..... ۱۴۹
- ج) مواد غذایی مناسب..... ۱۵۰
- یک. مواد غذایی حیوانی..... ۱۵۱
۱. گوشت چهارپایان (گوشت قرمز)..... ۱۵۱
۲. گوشت آبزیان..... ۱۵۲
۳. گوشت پرندگان..... ۱۵۲
۴. لبنیات..... ۱۵۳
۵. عسل..... ۱۵۴
- دو. مواد غذایی گیاهی..... ۱۵۵
- د) مواد غذایی نامناسب (حرام)..... ۱۵۸
- یک. خوراکی‌های نامناسب حیوانی..... ۱۵۹
- دو: نوشیدنی ممنوع..... ۱۶۱
- فصل سوم: نکات کلی بهداشت و سلامتی در قرآن..... ۱۶۵
- الف) بهداشت جسمی و ظاهری..... ۱۶۶
- ب) بهداشت لباس..... ۱۶۶
- ج) بهداشت محیط..... ۱۶۸
- د) بهداشت جنسی..... ۱۶۹
- یک. ازدواج زمینه‌ساز آرامش روانی..... ۱۷۱
- دو. راه‌های کنترل غریزه جنسی..... ۱۷۴

۱۷۴.....	۱. کنترل نگاه.....
۱۷۵.....	۲. حجاب و پوشش.....
۱۷۷.....	۳. کنترل نفس.....
۱۷۸.....	۴. رعایت حریم خصوصی.....
۱۷۹.....	هـ) بهداشت روانی.....
۱۸۱.....	یک. جایگاه قرآن در بهداشت روانی.....
۱۸۳.....	دو. روش قرآن در تأمین بهداشت روانی.....
۱۸۳.....	۱. هدفمندی و معناداری جهان هستی.....
۱۸۶.....	۲. ایمان و آرامش درونی.....
۱۹۱.....	سه. رفتارهای اخلاقی، پشتوانه بهداشت روانی.....
۱۹۲.....	۱. آرامش در محیط خانوادگی.....
۱۹۴.....	۲. تعادل اخلاقی.....
۱۹۵.....	۳. گستره حقوقی شریعت.....
۱۹۵.....	۴. انسجام معیشتی.....
۱۹۶.....	خلاصه مطالب.....
۱۹۷.....	پرسش‌ها.....

بخش چهارم: قرآن در آینه مفاهیم اجتماعی

(۲۲۸ - ۱۹۹)

۲۰۳.....	فصل اول: خانواده در نگاه قرآنی.....
۲۰۳.....	الف) ازدواج یا نقطه آغاز.....
۲۰۴.....	ب) سنخیت و محبت.....
۲۰۵.....	ج) زیربنای استحکام خانواده.....
۲۰۵.....	یک. توجه به اصالت خانوادگی.....
۲۰۶.....	دو. پرهیز از شراب‌خواری.....
۲۰۶.....	سه. توجه به تغذیه مناسب در ایام بارداری.....
۲۰۷.....	چهار. توجه به امور معنوی.....
۲۰۸.....	د) اقتصاد خانواده.....
۲۰۸.....	یک. استقلال اقتصادی.....
۲۰۹.....	دو. مهریه.....
۲۱۰.....	سه. نفقه.....
۲۱۲.....	هـ) معاشرت نیکو.....
۲۱۵.....	فصل دوم: روابط اجتماعی.....

۲۱۵.....	الف) نیک خلقی.....
۲۱۶.....	ب) عفو و گذشت.....
۲۱۸.....	ج) راستی و صداقت.....
۲۲۱.....	د) عدالت محوری.....
۲۲۳.....	ه) همیاری اقتصادی.....
۲۲۳.....	یک. سلامت اقتصادی.....
۲۲۴.....	دو. عدالت اقتصادی و احسان.....
۲۲۶.....	خلاصه مطالب.....
۲۲۷.....	پرسش ها.....

کتابنامه

(۲۲۹ - ۲۴۰)

www.ketab.ir